

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2023.01.13>

prof. dr hab. Jadwiga GLUMIŃSKA-PAWLIC

<https://www.orcid.org/0000-0002-2256-4558>

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

e-mail: jadwiga.gluminska-pawlic@us.edu.pl

prof. dr hab. Lidia ZACHARKO

<https://www.orcid.org/0000-0002-3799-5502>

Uniwersytet Śląski w Katowicach

e-mail: lidia.zacharko@us.edu.pl

Bezprawne posługiwanie się tytułem i stopniem naukowym*

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie problematyki bezprawnego używania tytułu lub stopnia naukowego albo stanowiska, którego dana osoba nie posiada. Postawa taka – zwłaszcza jeśli prezentuje ją nauczyciel akademicki – powinna podlegać odpowiedzialności dyscyplinarnej za przewinienie dyscyplinarne stanowiące czyn uchybiający godności tego zawodu. Tym bardziej, że bezprawne przywłaszczanie sobie tytułu, którego się nie posiada, jest wykroczeniem i podlega karze. Tak więc trudno zgodzić się z powszechną akceptacją takich zachowań i permanentnym naruszaniem porządku i spokoju publicznego, na straży którego stoi niestosowany niestety w praktyce art. 61 § 1 kodeksu wykroczeń.

Słowa kluczowe: profesor, nauczyciel akademicki, tytuł naukowy, stopień naukowy, bezprawność przywłaszczenia.

Wprowadzenie

W ostatnich kilku latach powszechną praktyką stało się bezprawne używanie tytułu, stopnia naukowego albo stanowiska, którego dana osoba nie posiada ani

* Autorki są członkiniami Komisji Dyscyplinarnych do spraw nauczycieli akademickich zarówno przy Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, jak i przy ministrze właściwym do spraw szkolnictwa wyższego i nauki w kadencji 2021–2024.

nie zajmuje. Ten rodzaj wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu rzadko jednak spotyka się z powszechnym potępieniem i prawidłową reakcją prawną przed sądem. Tymczasem w ten sposób zakłóca się porządek publiczny w sferze właściwych relacji społecznych, a przypisywanie sobie roli i atrybutów, których się nie posiada ma na celu zdobycie zaufania społecznego, wyeliminowanie konkurencji, podwyższenie prestiżu i pozycji zawodowej. Zgodzić należy się w całej rozciągłości z D. Kaczmarską¹, że zwrócenie uwagi na bezprawne posługiwanie się tytułem tzw. osobie publicznej (popularnej i politycznie akceptowanej przez środki masowego przekazu) wywołuje u niej agresję i może obrócić się przeciwko podnoszącemu ten zarzut, który ośmielił się zakwestionować używanie tytułu naukowego czy zawodowego. Ujawnienie faktu nieposiadania prawa do używania tytułu prowadzi nawet do ośmieszania rozmówcy i kwestionowania jego znajomości obowiązujących przepisów i kwalifikacji, a także do przypisywania sobie przez tę osobę publiczną roli „ofiary”, którą bezpodstawnie zniesławiono. Wszystko to prowadzi do wzrostu poczucia bezkarności, a przecież są to działania bezprawne i kryminalizowane.

1. Bezprawność przywłaszczenia

Bezprawność to przedmiotowa cecha czynu sprawcy, ujmowana jako sprzeczność z obowiązującymi zasadami porządku prawnego. Źródła tych zasad wynikają z:

- norm powszechnie obowiązujących – jako reguł postępowania wyznaczonych przez nakazy i zakazy wynikające z norm prawa pozytywnego, w szczególności prawa cywilnego, karnego, administracyjnego, pracy, finansowego itp.,
- nakazów i zakazów wynikających z zasad współżycia społecznego².

Zgodnie z art. 61 § 1 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń³:

Kto przywłaszcza sobie stanowisko, tytuł lub stopień albo publicznie używa lub nosi odznaczenie, odznakę, strój lub mundur, do których nie ma prawa, podlega karze grzywny do 1000 złotych albo karze nagany.

Paragraf 3 stanowi zaś, że:

w razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1 można orzec przepadek wymienionych w tych przepisach przedmiotów, jak również innych przedmiotów służących do popełnienia wykroczenia, takich jak pieczęcie, stemple, papier firmowy lub bilety wizytowe, choćby nie stanowiły własności sprawcy.

¹ D. Kaczmarska, *Prawnokarna ochrona tytułu i stopni naukowych*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 6, s. 103 i nn.

² Szerzej Z. Jędrzejewski, *Bezprawność jako element przestępczości czynu*, Warszawa 2009, s. 60 i nn.

³ T.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119.

Przywłaszczenie, o którym mowa w tym przepisie nie oznacza przywłaszczenia sobie cudzego dobra, natomiast odnosi się do bezprawnego używania, przypisywania sobie określonych kwalifikacji naukowych lub zawodowych, które można uzyskać dopiero po przeprowadzeniu określonej przepisami procedury. A zatem wykroczenie popełnia osoba, która przekazując informacje o sobie, wprowadza otoczenie w błąd co do posiadanego tytułu (profesora) lub stopnia (dr. hab. lub doktora) i polega ono na informowaniu, że sprawca tytuł taki lub stopień posiada⁴. Chodzi zatem o stworzenie pozoru swojej znacznie wyższej pozycji czy większej wartości, niż jest to w rzeczywistości⁵. Forma uzewnętrznienia może być różna: słowna, gdy sprawca informuje o swoim stanowisku, tytule czy stopniu, np. przedstawiając się, bądź pisemna, gdy nieprawdziwe informacje znajdują się np. na bilecie wizytowym, pieczętkach, papierze firmowym, w ogłoszeniach czy na szyldzie kancelarii. Dla bytu tego wykroczenia wystarczy, że sprawca postąpi chociażby w jeden z wymienionych sposobów. Jest to wykroczenie o charakterze formalnym, tzn. odpowiedzialności podlega osoba, która przekazała nieprawdę, niezależnie od skutku.

Czasownik „przywłaszcza” w odniesieniu do stanowiska, tytułu lub stopnia zostało użyte przez ustawodawcę niezbyt zręcznie, bowiem posłużył się on terminem, który na gruncie prawa (karnego, wykroczeń) ma nieco inne znaczenie niż w języku potocznym. „Przywłaszczenie”, o jakim mowa w art. 61 § 1 k.w., użyte zostało raczej w znaczeniu „uzurpować sobie prawo do czegoś”, „rościć sobie prawo do czegoś, czego się nie posiada”. W rozumieniu powołanego przepisu oznacza więc zachowanie się osoby niemającej prawa do używania tytułu lub stopnia, które polega na manifestowaniu przez tę osobę woli działania w sposób, jaki przysługuje osobie uprawnionej (posiadającej tytuł lub stopień)⁶. Sprawca używa ich w obrocie tak, jakby mu faktycznie przysługiwały, np. wpisuje określony tytuł czy stanowisko przed nazwiskiem. Intencja sprawcy może się uzewnętrzniać nie tylko w publicznym używaniu tytułu lub stopnia, ale także w sferze relacji prywatnych i towarzyskich. Istotą przywłaszczenia jest więc to, że sprawca nie ma określonego prawa (uprawnienia, umiejętności, kwalifikacji), ale jednocześnie ma wolę zachowywać się tak, jakby mu to prawo przysługiwało⁷. Nie będzie oczywiście uznane za przywłaszczenie stanowiska, tytułu lub stopnia posługiwanie się nimi, jeżeli wynika to z przyjętych norm zwyczajowych, obowiązujących w pewnych środowiskach (np. używanie określenia „profesor” w stosunku do nauczyciela szkoły średniej, czy „doktor” w stosunku do lekarza, czy lekarza weterynarii). Jednakże, w przypadku gdy bezprawne używanie ty-

⁴ M. Bojarski, [w:] M. Bojarski, W Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 535.

⁵ B. Kurzępa, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 252.

⁶ W. Kotowski, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 433.

⁷ P. Kozłowska-Kalisz, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2009, s. 231.

tytułu, stopnia lub stanowiska miało na celu osiągnięcie w ten sposób korzyści majątkowej, będziemy mieli do czynienia nie tylko z wykroczeniem, ale również z przestępstwem oszustwa określonym w art. 286 § 1 kk. Jeśli posiadanie tytułu lub stopnia stanowiło np. czynnik decydujący lub współdecydujący o zawarciu umowy o pracę, czy wyborze zleceniobiorcy, to sprawca wykroczenia, przyjmując wynagrodzenie za pracę lub honorarium, urzeczywistnia swoim czynem znamiona oszustwa⁸. Wykroczenie to ma charakter umyślny, a sprawca popełnia je, wiedząc, że nie przysługuje mu tytuł lub stopień, posługuje się nim, chociaż wie, że jest to zabronione i nie ma do tego prawa⁹. Wniosek taki płynie z użycia przez ustawodawcę czasownika „przywłaszczać”, który oznacza świadome traktowanie jak swoich rzeczy lub prawa, o których sprawca wie, że mu nie przysługują¹⁰.

2. Tytuły i stopnie naukowe

Przypomnieć należy, że przez użyte w dyspozycji art. 61 § 1 k.w. tytuły i stopnie naukowe rozumieć należy te, które zostały określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki¹¹, która utraciła moc obowiązującą z dniem z dniem 1 października 2018 r., na podstawie art. 169 pkt 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹². Jednakże przepisy te miały jeszcze zastosowanie do postępowań dotyczących przewodów doktorskich, postępowań habilitacyjnych i postępowań o nadanie tytułu profesora wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie nowej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹³. W przewodach doktorskich, postępowaniach habilitacyjnych i postępowaniach o nadanie tytułu profesora wszczętych w okresie od dnia 1 października 2018 r. do dnia 30 kwietnia 2019 r. stopień lub tytuł był nadawany na podstawie przepisów dotychczasowych, z tym, że już w dziedzinach lub dyscyplinach określonych w przepisach wydanych na podstawie nowej ustawy. Ponadto do dnia 30 września 2019 r. stopień w uczelni nadawała tak jak dotychczas rada jednostki organizacyjnej, a od dnia 1 października 2019 r. – w uczelni – senat lub inny organ uczelni, a w instytucie PAN, w instytucie badawczym oraz w instytucie międzynarodowym – rada naukowa. W okresie od dnia 1 maja 2019 r. do dnia 30 września 2019 r. nie były wszczynane postępowania w sprawie nadania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego i tytułu profesora, natomiast postępowania wszczęte po dniu 30 września 2019 r.

⁸ Zob. D Kaczmarska, op. cit., s. 108–109.

⁹ M. Budyn-Kulik, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, P. Daniluk (red.), Warszawa 2016, s. 410.

¹⁰ A. Michalska-Warias, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, T. Bojarski (red.), Warszawa 2015, s. 222.

¹¹ T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1789.

¹² Dz.U. z 2018 r. poz. 1669 ze zm.

¹³ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 742).

są prowadzone już na podstawie przepisów nowej ustawy, z tym zastrzeżeniem, że w postępowaniach wszczętych do dnia 31 grudnia 2020 r. do osiągnięć naukowych zaliczano także – zgodnie z art. 179 ust. 6 ustawy Przepisy wprowadzające – określone w nim, a wcześniej opublikowane artykuły naukowe oraz monografie naukowe.

3. Uzyskanie tytułu profesora

W ocenie autorek, ze względu na wysokie wymagania stawiane pracownikom naukowym, należy tak jak do tej pory, szczególną ochroną – zwłaszcza w środowisku akademickim – otoczyć tytuł naukowy profesora, nadawany dożywotnio za osiągnięcia naukowe i dydaktyczne pracownikom szkół wyższych i instytutów naukowo-badawczych postanowieniem Prezydenta RP po weryfikacji dawniej przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów, na wniosek w sprawie nadania tytułu naukowego uczelni macierzystej lub innej uprawnionej macierzystej jednostki organizacyjnej. Zgodnie z art. 26 ust. 1 uchylonej już ustawy o stopniach i tytule naukowym – tytuł profesora mógł być nadany osobie, która uzyskała stopień doktora habilitowanego lub osobie, która nabyła uprawnienia równoważne z uprawnieniami doktora habilitowanego oraz:

- 1) posiadała osiągnięcia naukowe znacznie przekraczające wymagania stawiane w postępowaniu habilitacyjnym;
- 2) posiadała doświadczenie w kierowaniu zespołami badawczymi realizującymi projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych lub odbyła staże naukowe w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych, lub prowadziła prace naukowe w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych;
- 3) posiadała osiągnięcia w opiece naukowej – uczestniczyła co najmniej:
 - a) raz w charakterze promotora w przewodzie doktorskim zakończonym nadaniem stopnia oraz
 - b) raz w charakterze promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim zakończonym nadaniem stopnia lub uczestniczyła w charakterze promotora w otwartym przewodzie doktorskim, oraz
 - c) dwa razy w charakterze recenzenta w przewodzie doktorskim lub w przewodzie habilitacyjnym lub w postępowaniu habilitacyjnym.

Postępowanie o nadanie tytułu profesora przeprowadzały rady jednostek organizacyjnych posiadających uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego w zakresie danej dziedziny nauki lub sztuki, na wniosek osoby ubiegającej się o uzyskanie tytułu. Czynności postępowania w sprawach o nadanie tytułu profesora kończyły się uchwałami rady w przedmiocie:

- 1) wszczęcia postępowania o nadanie tytułu profesora;
- 2) wyznaczenia kandydatów na recenzentów;
- 3) poparcia wniosku o nadanie tytułu profesora.

Rada jednostki organizacyjnej przekazywała Centralnej Komisji listę co najmniej dziesięciu kandydatów na recenzentów, spośród osób zatrudnionych w szkole wyższej lub jednostce organizacyjnej innej niż ta, której pracownikiem była osoba ubiegająca się o nadanie tytułu, i niebędących członkami rady jednostki organizacyjnej przeprowadzającej postępowanie. Lista ta obejmowała imiona i nazwiska kandydatów oraz nazwy jednostek organizacyjnych zatrudniających te osoby. W postępowaniu o nadanie tytułu profesora Centralna Komisja powoływała pięciu recenzentów o renomie międzynarodowej spośród osób zaproponowanych przez radę jednostki organizacyjnej lub spośród innych osób. Recenzentem w postępowaniu o nadanie tytułu profesora mogła być osoba posiadająca tytuł profesora w zakresie danej lub pokrewnej dziedziny nauki lub sztuki lub osoba posiadająca stopień doktora zatrudniona przez co najmniej pięć lat w zagranicznej szkole wyższej lub instytucji naukowej na stanowisku profesora, która przez okres co najmniej pięciu lat kierowała samodzielnie zespołem badawczym, była promotorem co najmniej dwóch osób, które uzyskały stopień doktora oraz posiadała znaczny dorobek naukowy.

Rada właściwej jednostki organizacyjnej po podjęciu uchwały popierającej wniosek o nadanie tytułu profesora przysyłała go wraz z aktami postępowania, w terminie 1 miesiąca od podjęcia uchwały, do Centralnej Komisji, która podejmowała uchwałę o przedstawieniu albo o odmowie przedstawienia kandydata do tytułu profesora w terminie do 6 miesięcy od dnia otrzymania uchwały. Centralna Komisja, w terminie 1 miesiąca od podjęcia uchwały o przedstawieniu kandydata do tytułu, składała do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wniosek o nadanie tytułu profesora.

Analogiczne rozwiązania przyjęte zostały w nowej ustawie z tym, że z dniem 1 stycznia 2021 r. w prawa Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów wstąpiła Rada Doskonałości Naukowej. Zgodnie z nowymi wymogami, określonymi w art. 227 ustawy tytuł profesora może być nadany osobie, która posiada stopień naukowy doktora habilitowanego oraz wybitne osiągnięcia naukowe krajowe lub zagraniczne, a także uczestniczyła w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych lub odbyła staże naukowe w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych, lub prowadziła badania naukowe lub prace rozwojowe w uczelniach lub instytucjach naukowych, w tym zagranicznych. Ponadto osoba ubiegająca się o tytuł profesora w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. nie pracowała w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów¹⁴, nie pełniła w nich służby ani nie współpracowała z tymi organami. O tytuł może ubiegać się również osoba posiadająca stopień doktora habilitowanego w zakresie sztuki oraz wybitne osiągnięcia artystyczne. W wyjątkowych przypadkach, uzasadnio-

¹⁴ T.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 342.

nych najwyższą jakością osiągnięć naukowych albo artystycznych, tytuł profesora może być nadany osobie posiadającej stopień doktora. Postępowanie wszczynają się na wniosek tej osoby zawierający uzasadnienie wskazujące na spełnienie powyższych wymagań, składany do Rady Doskonałości Naukowej, która powołuje 5 recenzentów, zlecając im wydanie w terminie 3 miesięcy opinii w zakresie spełniania ustawowych wymagań. RDN, w terminie 3 miesięcy od dnia otrzymania opinii, w drodze decyzji administracyjnej występuje do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o nadanie wnioskodawcy tytułu profesora albo odmawia wystąpienia do Prezydenta RP o nadanie wnioskodawcy tytułu profesora. W takim przypadku osoba ubiegająca się o tytuł będzie mogła wystąpić z ponownym wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie jego nadania po upływie co najmniej 5 lat. Od decyzji Rady o odmowie wystąpienia do Prezydenta wnioskodawcy przysługuje wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy w terminie 3 miesięcy od dnia doręczenia decyzji. RDN rozpatruje wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy w terminie 6 miesięcy od dnia jego doręczenia. W postępowaniu tym RDN może zasięgać opinii powołanych wcześniej recenzentów. W zakresie nieuregulowanym w ustawie, stosuje się odpowiednio przepisy Kpa.

Natomiast w przypadku powzięcia wiadomości o możliwości naruszenia praw autorskich przez osobę, której dotyczy wniosek, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej może zwrócić się do RDN o dołączenie do wniosku opinii komisji do spraw etyki w nauce PAN. Jeśli przypuszczenie to się potwierdzi, RDN wznawia postępowanie w sprawie nadania tytułu profesora. Ponadto osoba, której nadano tytuł profesora może zostać go pozbawiona jeśli uprawomocni się orzeczenie sądu stwierdzające fakt złożenia przez nią niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego.

Zgodnie z art. 179 ust. 11 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce od dnia wejścia w życie tejże ustawy – przez tytuł profesora, o którym mowa w art. 177 ust. 1 pkt 2 ustawy, należy rozumieć również tytuł naukowy (tytuł profesora określonej dziedziny nauki) oraz tytuł w zakresie sztuki (tytuł profesora określonej dziedziny sztuki) nadane na podstawie przepisów dotychczasowych. Biorąc pod uwagę wymogi stawiane kandydatom do tytułu profesora, konieczność poddawania się kolejnym ocenom oraz stopień skomplikowania procedury, a także prawo do występowania z wnioskiem o jej wszczęcie przez wszystkie osoby spełniające kryteria określone w ustawie, uznać należy, że nieuprawnione posługiwanie się tytułem, którego się nie posiada, jest nie tylko sprzeczne z dobrymi obyczajami w nauce, ale także sprzeczne z prawem. Wykroczenie przewidziane w art. 61 § 1 k.w. powinno być traktowane jako instytucja o szczególnym charakterze, mająca na celu ochronę tytułu, który potwierdza posiadanie bardzo wysokich kwalifikacji osoby pełniącej funkcje publiczne¹⁵. Nauczyciel akademicki – zgodnie z art. 111 ust. 1 starej i art. 115

¹⁵ Zob. Postanowienie SN z dnia 25 czerwca 2004 r., sygn. akt V KK 74/04, OSNKW nr 7–8/2004, poz. 79.

nowej ustawy – jest zobowiązany m.in. do prowadzenia działalności naukowej, kształcenia i wychowywania studentów lub uczestniczenia w kształceniu doktorantów, a także do uczestniczenia w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni oraz stałego podnoszenia kompetencji zawodowych. Oznacza to, że ustawodawca przyznał mu szczególny status, który wiąże się z posiadanym stopniem lub tytułem, uzyskanym w związku z jego aktywnością naukowo-dydaktyczną, potwierdzoną osiągnięciami naukowymi i wysoką oceną bezstronnych ekspertów.

Dla wyjaśnienia przypomnieć jeszcze należy, że zgodnie z art. 110 ust. 1 „starej” ustawy pracownicy naukowo-dydaktyczni i naukowcy byli zatrudniani na stanowiskach: profesora zwyczajnego, profesora nadzwyczajnego, profesora wizytującego, adiunkta i asystenta. Natomiast nowa ustawa przewiduje w art. 116 zatrudnianie nauczycieli akademickich na stanowiskach: profesora, profesora uczelni, adiunkta i asystenta, z tym zastrzeżeniem, że na stanowisku profesora może być zatrudniona wyłącznie osoba posiadająca tytuł profesora. Natomiast profesorem uczelni może być osoba posiadająca co najmniej stopień doktora oraz znaczące osiągnięcia dydaktyczne lub zawodowe bądź naukowe lub artystyczne. Czym innym jest zatem posiadanie tytułu naukowego, a czym innym zatrudnienie na stanowisku profesora nadzwyczajnego w konkretnej uczelni¹⁶, czy – aktualnie – profesora uczelni.

4. Odpowiedzialność sprawcy

Dla zaistnienia odpowiedzialności z analizowanego art. 61 § 1 k.w. istotne jest aby przywłaszczenie tytułu profesora było uzewnętrznione, dostrzegalne przez otoczenie, a więc dostępne dla nieokreślonej liczby osób, publiczne. Ustawodawca co prawda nie wprowadził do ustawowego stanu faktycznego wykroczenia znamienia „publiczności” w odniesieniu do przywłaszczenia tytułu lub stopnia – jak to uczynił w odniesieniu do zakazu noszenia odznaczeń, stroju czy munduru – przyjmuje jednak, że zachowanie sprawcy może przybrać jakąkolwiek formę postępowania, przy jednoczesnym wykorzystaniu realnej możliwości wprowadzenia w błąd¹⁷ i to niezależnie od tego, czy sprawca prezentuje się w ten sposób organowi władzy publicznej, czy też występuje w relacjach prywatnych bądź towarzyskich, a także niezależnie od tego czy tytuł lub stopień nadał sobie sam, czy też uzyskał go od podmiotu nieuprawnionego. Dla zaistnienia tego czynu nie ma znaczenia, czy powstała jakaś szkoda – wystarczające jest

¹⁶ Zob. art. 114 ust. 1 i 2 uchylonej ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, który stanowił, że na stanowisku profesora zwyczajnego może być zatrudniona osoba posiadająca tytuł naukowy profesora, a na stanowisku profesora nadzwyczajnego może być zatrudniona zarówno osoba posiadająca stopień naukowy doktora habilitowanego, jak i tytuł naukowy profesora.

¹⁷ W. Jankowski, [w:] T. Grzegorzczak (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 281.

samo przypisanie sobie nienależnego tytułu, stopnia czy stanowiska, chociaż stopień społecznej szkodliwości tego czynu może mieć bardzo zróżnicowany charakter. Jeśli sprawca będzie jedynie zainteresowany podniesieniem własnej „atrakcyjności” i nie będzie nakłaniał innych osób do niekorzystnego rozporządzenia mieniem, to jego czyn będzie kwalifikowany jako wykroczenie, a nie przestępstwo oszustwa czy usiłowania oszustwa.

Sprawcy wykroczenia określonego w powołanym przepisie grozi kara grzywny do 1000 zł albo kara nagany. Sąd może też orzec przepadek przedmiotów służących do popełnienia wykroczenia, takich jak pieczęcie, stemple, papier firmowy, bilety wizytowe, choćby nie stanowiły własności sprawcy. W razie jednak dopuszczenia się tego czynu w warunkach recydywy określonej w art. 38 k.w. sąd może orzec także karę aresztu.

Podsumowanie

W celu uniknięcia wątpliwości, czy dana osoba faktycznie posiada tytuł profesora, czy też posługuje się nim bezprawnie, Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów zajęła jednoznaczne stanowisko, prezentowane na oficjalnej stronie internetowej w zakładce pytania i odpowiedzi¹⁸, udzielając odpowiedzi na pytanie:

„Jak należy zaznaczać fakt posiadania tytułu profesora lub zatrudnienia na stanowisku profesora nadzwyczajnego?”

Otóż Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów stanęła na stanowisku, że umieszczanie w powszechnie używanych drukach (bilety wizytowe, druki firmowe) skrótu „Prof.” przed nazwiskiem może dotyczyć wyłącznie osób posiadających tytuł profesora nadany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Przed nazwiskiem mogą być również umieszczane posiadane stopnie, np.: **Prof. Jan Kowalski** czy **Prof. dr hab. Jan Kowalski**. Natomiast w przypadku osób jedynie zatrudnionych na stanowisku profesora nadzwyczajnego czy profesora uczelni, fakt ten powinien być przedstawiany za lub pod nazwiskiem, z wyraźnym zaznaczeniem, jakiej szkoły wyższej on dotyczy, np.: *dr hab. Jan Kowalski, prof. SGGW* lub **dr hab. Jan Kowalski profesor SGGW. Uznać należy, że stanowisko Komisji jest nadal aktualne.**

Ten sposób informowania o posiadanych stopniach lub tytule jest powszechnie aprobowany przez środowiska naukowe i artystyczne. Oznacza to, że nieakceptowane są przypadki używania tytułu „profesor” przez osoby do tego nieuprawnione. Zatem osoby bezprawnie używające zwłaszcza tytułu naukowego, którego nie posiadają, stwarzają pozory zajmowania pozycji wymagającej ustawowo określonych warunków i pełnienia istotnych funkcji publicznych i występują w innej roli niż ta, jaką wyznacza im posiadane wykształcenie. Podkreślić

¹⁸ <http://www.ck.gov.pl/articles/id/20.html> [dostęp: 23.05.2018].

trzeba, że postawa taka – zwłaszcza jeśli prezentuje ją nauczyciel akademicki – powinna podlegać odpowiedzialności dyscyplinarnej za przewinienie dyscyplinarne stanowiące czyn uchybiający godności tego zawodu.

Warto podkreślić, że etymologia słowa *godność* wskazuje na co najmniej dwa z poniższych znaczeń. Słowo to pochodzi od łacińskiego *dignitas*, co oznacza godność, zasługę, ale też godność jako wartość właściwą człowiekowi (*dignitas humana* – godność ludzka, godność człowieka) oraz *dignatio* oznaczającego godność, dostojęństwo¹⁹. Pojęcie *godność* jest pojęciem nieostrym i wieloznacznym, jest wartością szeroko dyskutowaną na gruncie nauk humanistycznych. Będąc zagadnieniem kontrowersyjnym i problematycznym, stanowi przedmiot badań językoznawców²⁰, jest też jednym z podstawowych pojęć dla etyki, filozofii²¹, teologii²² oraz prawa. Zasada godności jest naczelną zasadą prawa administracyjnego – jest tzw. meta-zasadą. Przenika ona cały system prawa i jest zasadą o najsilniejszym zabarwieniu aksjologiczno-filozoficznym²³. Należy więc przyjąć, że uchybienie godności nauczyciela akademickiego narusza przyjęte nie tylko przez środowisko nauczycieli akademickich zwyczajowe reguły i zachowania oraz kształtowane przez nie normy etyczne. Przypisywanie sobie tytułu naukowego w sytuacji, gdy zajmuje się jedynie określone stanowisko (np. profesora uczelni) po to, by zwiększyć swój prestiż, stworzyć pozory swojej znacznie wyższej pozycji czy większej wartości, niż jest to w rzeczywistości, zasługuje na negatywną ocenę. Zatem trudno zgodzić się z powszechną akceptacją takich zachowań i permanentnym naruszaniem porządku i spokoju publicznego, na straży którego stoi niestosowany niestety w praktyce art. 61 § 1 kodeksu wykroczeń.

Bibliografia

Literatura

Blicharz J., Zacharko L., *Ochrona praw dziecka w działalności Rzecznika Praw Dziecka*, Wrocław 2019.

¹⁹ *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2017.

²⁰ E. Laskowska, *Godność wśród wartości – rozważania lingwistyczno-aksjologiczne*, [w:] J. Ławrynowicz (red.), *Nauka – Etyka – Wiara 2011*, Warszawa 2011, s. 13–22.

²¹ A. Bronk, *Kategoria godności człowieka w świetle hermeneutyki*, „Analiza i Egzystencja. Czasopismo Filozoficzne” 2012, nr 19, s. 11–29.

²² Por. encykliki papieskie: K. Wojtyła, *Evangelium vitae, Gratissimam sane (List do Rodzin), Redemptor hominis*.

²³ J. Blicharz, L. Zacharko, *Ochrona praw dziecka w działalności Rzecznika Praw Dziecka*, Wrocław 2019, s. 36 i nn. oraz szerzej Zajadło J., *Godność jednostki w aktach międzynarodowej ochrony praw człowieka*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1989, nr 2; Zajadło J., *Normatywne funkcje pojęcia „przyrodzona i niezbywalna godność człowieka” (na marginesie art. 30 Konstytucji RP)*, [w:] S. Pikulski (red.), *Ochrona człowieka w świetle prawa Rzeczypospolitej Polskiej*, Olsztyn 2002.

- Bojarski M., [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Bronk A., *Kategoria godności człowieka w świetle hermeneutyki*, „Analiza i Egzystencja. Czasopismo Filozoficzne” 2012, nr 19.
- Budyn-Kulik M., [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, P. Daniluk (red.), Warszawa 2016.
- Jankowski W., [w:] T. Grzegorzczak (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Jędrzejewski Z., *Bezprawność jako element przestępczości czynu*, Warszawa 2009.
- Kaczmarska D., *Prawnokarna ochrona tytułu i stopni naukowych*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 6.
- Kotowski W., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Kozłowska-Kalisz P., [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Kurzępa B., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2008.
- Laskowska E., *Godność wśród wartości – rozważania lingwistyczno-aksjologiczne*, [w:] J. Ławrynowicz (red.), *Nauka – Etyka – Wiara 2011*, Warszawa 2011.
- Michalska-Warias A., [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Zajadło J., *Godność jednostki w aktach międzynarodowej ochrony praw człowieka*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1989, nr 2.
- Zajadło J., *Normatywne funkcje pojęcia „przyrodzona i niezbywalna godność człowieka” (na marginesie art. 30 Konstytucji RP)*, [w:] S. Pikulski (red.), *Ochrona człowieka w świetle prawa Rzeczypospolitej Polskiej*, Olsztyn 2002.

Wykaz aktów prawnych

- Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2183 ze zm.
- Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 342 ze zm.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 742.

Unlawful use of title and academic degrees

Abstract

The aim of the article is to present the issue of unlawful use of a title or academic degree or a position that a person does not hold. Such an attitude – especially if it is presented by an academic teacher – should be subject to disciplinary liability for a disciplinary offence constituting an act that violates the dignity of this profession. All the more so because unlawful appropriation of a title that you do not have is a misdemeanor and punishable. Thus, it is difficult to agree with the widespread acceptance of such behavior and the permanent violation of public order and tranquility, guarded by Article 61 § 1 of the Code of Offenses, which is unfortunately not used in practice.

Keywords: professor, academic teacher, academic title, academic degree, unlawfulness of misappropriation.